

Návrh očekávaných výstupů čtenářství (cíle vzdělávání v oblasti čtenářství)

Návrh očekávaných výstupů čtenářství vznikl v rámci projektu *Jak efektivně vyučovat průřezová témata a současně rozvíjet čtenářství* jako pracovní materiál pro školy, které se do něj zapojily. Tento materiál není výsledkem dlouhodobé práce týmu lidí, jako je tomu v případě tzv. doporučených či modelových očekávaných výstupů jednotlivých PT, které vznikaly pod vedením VÚP, proto bude ještě upravován a doplňován.

1. Dlouhodobý cíl

Dlouhodobým cílem v oblasti čtenářství, ke kterému by měla škola směřovat, je **vychovat z každého žáka nezávislého a přemýšlivého čtenáře.**

Čtenář *nezávislý* nepotřebuje vedení při čtení – dokáže si poradit s texty, s nimiž se v životě potká, využije je užitečným způsobem. Čtenář *přemýšlivý* svobodně uvažuje o obsahu i smyslu textu a o tom, jak text jako nástroj komunikace odráží zájmy svého autora a jak hovoří konkrétně k němu jako jedinečnému čtenáři i ke čtenářské komunitě.

2. Očekávané výstupy čtenářství a RVP ZV

Jak vyplývá z analýzy RVP ZV (viz příručku VÚP Gramotnosti ve vzdělávání) čtenářská gramotnost se zatím v RVP ZV neobjevuje v pozici komplexního a dlouhodobého vzdělávacího cíle. Čtenářská gramotnost se zde omezuje na tradičně „čtenářské předměty“ – jazykovou komunikaci. Rozvíjení čtenářských dovedností není zapracováno do oborů společensko vědních a přírodovědných.

Z toho vyplývá, že pouze na základě RVP ZV není možné ve škole plánovat rozvoj čtenářské gramotnosti dostatečně systematicky a v celé šíři. Přesto při naplňování některých očekávaných výstupů oborů mohou učitelé k rozvíjení ČG svých žáků přispět.

Příklady výstupů z RVP ZV, které napomáhají rozvoji ČG:

Komunikační a slohová výchova (2. stupeň)

- odlišuje ve čteném nebo slyšeném textu fakta od názorů a hodnocení, ověřuje fakta pomocí otázek nebo porovnáváním s dostupnými informačními zdroji
- uspořádá informace v textu s ohledem na jeho účel, vytvoří koherentní text s dodržováním pravidel mezivětného navazování
- rozlišuje subjektivní a objektivní sdělení a komunikační záměr partnera v hovoru
- rozpoznává manipulativní komunikaci v masmédiích a zaujímá k ní kritický postoj

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- využívá základy studijního čtení – vyhledá klíčová slova, formuluje hlavní myšlenky textu, vytvoří otázky a stručné poznámky, výpisky nebo výtah z přečteného textu;

Literární výchova (2. stupeň)

- uceleně reprodukuje přečtený text, jednoduše popisuje strukturu a jazyk literárního díla a vlastními slovy interpretuje smysl díla
- rozpoznává základní rysy výrazného individuálního stylu autora
- porovnává různá ztvárnění téhož námětu v literárním, dramatickém i filmovém zpracování
- rozlišuje literaturu hodnotnou a konzumní, svůj názor doloží argumenty
- vyhledává informace v různých typech katalogů, v knihovně i v dalších informačních zdrojích
- formuluje ústně i písemně dojmy ze své četby, návštěvy divadelního nebo filmového představení a názory na umělecké dílo
- vyjadřuje své dojmy z četby a zaznamenává je
- tvoří vlastní literární text podle svých schopností a na základě osvojených znalostí základů literární teorie

3. Definice čtenářské gramotnosti

Návrh očekávaných výstupů (pro 9. ročník ZŠ) vychází z definice čtenářské gramotnosti, kterou sestavil odborný panel ČG na VÚP (J. Altmanová, O. Hausenblas, A. Hesová, Š. Klumparová, H. Košťálová, Kateřina Šafránková, Miloš Šlapal, B. Zmrzlík).

Definice čtenářské gramotnosti

ČG je celoživotně se rozvíjející vybavenost člověka vědomostmi, dovednostmi, schopnostmi, postoji a hodnotami potřebnými pro užívání všech druhů textů v různých individuálních i sociálních kontextech. Ve ČG se prolíná několik rovin, z nichž žádná není opominutelná:

vztah ke čtení

Předpokladem pro rozvíjení ČG je potěšení z četby a vnitřní potřeba číst.

doslovné porozumění

ČG staví na dovednosti dekódovat psané texty a se zapojením dosavadních znalostí a zkušeností budovat porozumění na doslovné úrovni

vysuzování

Nadto musí čtenářsky gramotný člověk umět vyvozovat z přečteného závěry a texty posuzovat (kriticky hodnotit) z různých hledisek včetně sledování autorových záměrů.

metakognice

Součástí ČG je dovednost a návyk seberegulace, tj. dovednost reflektovat záměr vlastního čtení, v souladu s ním volit texty a způsob čtení, sledovat a vyhodnocovat vlastní porozumění čtenému textu a záměrně volit strategie pro lepší porozumění, pro překonávání obtížnosti obsahu i složitosti vyjádření.

sdílení

Čtenářsky gramotný člověk je připraven své prožitky, porozumívání a pochopení sdílet s dalšími čtenáři. Svě pochopení textu porovnává s jeho společensky sdílenými interpretacemi, všímá si shod a přemýšlí o rozdílech.

aplikace

Čtenářsky gramotný člověk využívá čtení k seberozvoji i ke svému konání, četbu zúročuje v dalším životě.

4. Očekávané výstupy

- žáci čtou aktivně, přemýšlejí při tom, kombinují různé postupy vedoucí k co nejlepšímu porozumění
- čtou s jasným cílem a neustále sledují a posuzují, zda text daným cílům vyhovuje
- obvykle si text prohlédnou dřív, než se do něj pustí, všímají si struktury textu a hledají ta místa, která s největší pravděpodobností naplní účel, s nímž se do četby pouštějí
- v průběhu četby dobří čtenáři často předvídají, co asi bude dál
- čtou výběrově a neustále činí rozhodnutí o způsobu četby – co budou číst pozorně a pomalu, co přečtou rychle, co nebudou číst, co přečtou znovu
- budují si význam textu, ten neustále podrobují kontrole a upřesňují ho, kladou si otázky v průběhu četby
- snaží se odhalit význam neznámých slov a pojmů, na které v textu narazí, a poradí si s nesrovnalostmi a překážkami v textu
- vycházejí z dosavadních vědomostí a zkušeností, porovnávají s nimi čtený text, propojují text s tím, co už věděli dříve
- přemýšlejí o autorech textů, jejich stylu, východiscích, záměrech, historických okolnostech
- sledují, jak textu rozumějí, a podnikají opatření pro lepší porozumění, pokud je to třeba
- hodnotí kvalitu textu a posuzují hodnotu textu, a reagují na text různými způsoby, jak racionálně, tak emocionálně

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- různé typy textů čtou různým způsobem
- při četbě vyprávěcího textu se vžívají do prostředí a postav
- při četbě věcného textu často shrnují a upřesňují svá shrnutí
- porozumění textu se u nich odehrává nejen přímo při četbě, ale i během malých pauz, které během četby činí, a pak také když vlastní čtení skončí, když dočtou
- porozumění je náročná, vyčerpávající a komplexní činnost, kterou ale dobří čtenáři vnímají jako uspokojující